

Den fatale nat i 1990, som kostede 159 livet, er igen et emne i dansk politik

De nye oplysninger om forsikringsforholdene bag skibet 'Scandinavian Star' har skabt et alvorligt problem for den norske kommissions rapport om sagen, fordi det skaber tvivl om, hvorvidt rapporten fortæller den fulde sandhed om den høje forsikringssum, der blev tegnet kun en uge før mordbranden på skibet i 1990, hvor 159 omkom.

SCANDINAVIAN STAR NYHEDSANALYSE

LARS HALSKOV

Det er ganske enkelt en usædvanlig historie. At et rederi går til et forsikringselskab og beder om en forsikringspolice på 24 millioner dollars på et stort passagerskib – og får det uden diskussion.

Uden at selskabet beder om dokumentation for forsikringssummen. Uden at selskabet kontakter eksperter med kendskab til skibsmarkedet for at få undersøgt, om beløbet er for højt. Uden at selskabet spørger til, hvad skibet tidligere var forsikret for, og hvor det var forsikret. Alt sammen med henvisning til, at forsikringselskabet ikke havde et skib i sin portefølje, som var direkte sammenligneligt med passagerskibet. Og at rederiet havde størst indsigt i skibets værdi. Forsikringen var endda også takseret, så forsikringselskabet og skibsejeren var enige om værdien af skibet.

Det var den historie, som Jesper Aaby, der underskrev policen på skibet 'Scandinavian Star' for det daværende forsik-

ringsselskab Fjerde Sø, fortalte i en afhøring til Oslo Politi – og som Politiken beskrev i går.

Policen blev undertegnet kun en uge før, at påsatte brande på skibet i 1990 kostede 159 mennesker livet. Men hverken norsk politi eller en norsk kommission nedsat af Stortinget har kunnet finde beviser for, at der var tale om forsikringsvindel i Skandinaviens største uopklarede mordsag – og sagen er nu henlagt.

Men det er også usædvanligt, at politiet i Oslo har været i besiddelse af denne afgørende vidneafhøring – uden at den bliver nævnt i politiets afsluttende rapport.

Og det er lige så usædvanligt, at oplysningerne er i modstrid med kommissionens rapport, som kom i juni i år.

Rapporten henviser til den tidligere havarichef i Fjerde Sø Morten Stensgaard, som har sagt til politiet, at Fjerde Sø vurderede »størrelsen på forsikringssummen som fornuftig og rimelig i forhold til et passagerskib af denne størrelse«.

Alvorligt problem

Her i efteråret skal kommissionens rapport diskuteres i Stortinget – og herhjemme er Folketingets retsordførere og justitsminister Søren Pape Poulsen (K) blevet orienteret om den norske rapport af den danske rigsadvokat.

Men oplysningerne er et alvorligt problem for rapporten, og Enhedslistens Søren Søndergaard rejste i går en række

spørgsmål til ministeren. Blandt andet, om ministeren kan bekræfte, at Danmark stadig har ansvaret for efterforskning af »ejer- og forsikringsforholdene omkring 'Scandinavian Star'«.

Det er et afgørende punkt.

Lige efter katastrofen blev der indgået en aftale om en deling af efterforskningen. De norske myndigheder efterforskede årsagen til branden, svenskerne skulle undersøge det udbrændte skib – og de danske myndigheders opgave var at efterforske ejer- og forsikringsforhold.

Og selv om norsk politi under den seneste efterforskning i 2014-16 også undersøgte ejer- og forsikringsforhold, ligger det formelle ansvar stadig i Danmark.

Det fastslag den daværende justitsminister, Søren Pind (V), sidste år under et samråd i Folketingets Retsudvalg.

Hvordan den videre diskussion om den norske rapport skal foregå i Justitsministeriet, står hen i det uvisse. Som ministeriet har formuleret det til Politiken: »Justitsministeriet er nu ved at overveje sagen nærmere«.

At finde sandheden

Men hvorfor fortsætter der med at være problemer med efterforskningen af Skandinaviens største kriminalgåde?

For de overlevende og efterladte handler det om at finde sandheden om, hvad der skete den fatale nat i 1990. Deres organisationer har længe stillet spørgsmålet:

Hvorfor har politiet i Oslo været så vrangvillig i forhold til efterforskningen? En del af svaret på spørgsmålet kan måske findes i tilbivelsen af efterforskningen.

Da Oslo politis efterforskningsgruppe i 2014 trak anklagen tilbage mod en dansk lastbilchauffør, der omkom i branden, stod politiet med en uopklaret mordsag.

Men højest usædvanligt ville efterforskningsgruppen og dens leder, Terje Bechmann Dahl, ikke anbefale en fornyet efterforskning. Den blev kun genoptaget, fordi Oslos politimester gik mod sin egen efterforskningsleders anbefaling.

Det logiske ville have været at få en ny politikreds i Norge til at kigge på sagen, men det skete ikke. Gruppens leder, Terje Bechmann Dahl, blev også sat i spidsen for den nye efterforskning, selv om han ikke havde anbefalet den – og gruppens medarbejdere blev også involveret.

Arbejdet blev sat i gang af den norske rigsadvokat, Tor-Aksel Busch. Han havde været assisterende rigsadvokat under den oprindelige efterforskning, og gennem årene har han afvist en genoptagelse af sagen. Og han satte altså ikke spørgsmålstegn ved Oslo politis habilitet.

Med andre ord var efterforskningen præget af folk, der åbenbart kun nødtvungent stillede op for at efterforske sagen.

Men nu er sagen altså igen havnet på bordet i det danske Justitsministerium.

lars.halskov@pol.dk

Kampfly, helikoptere og raketter ved grænsen til 'Weisnorien'

Nordiske observatører erklærer sig godt tilfreds med Hvideruslands åbenhed under den omstridte militærovelse Sapad 2017.

HVIDERUSLAND

THOMAS HEINE
KORRESPONDENT,
RUSJANY

Det gik voldsomt for sig i skoven syd for byen Rusjany i det vestlige Hviderusland i går.

Russiske og hviderussiske kampfly og helikoptere svirrede i tågen og den silende regn. Helikoptere af typen KA-52 tilnetgjorde med raketter fjendens kommunikationscentral. Russiske Su-24- og Su-34-jagere bombede en flyveplads bestående af hviderussiske Su-25-ildstøttefly.

Hviderussiske Jak-130-fly gjorde det af med en bro og et antal lastbiler, og til sidst blev to piloter, som var hoppet ud med faldskærm fra deres nedskudte fly, reddet i sikkerhed af en MI-8-helikopter under kraftig beskydning.

Ikke at den timelange strid vakte mærkbar bekymring i Rusjany. Det var en luftvåbenøvelse, og den slags holdes jævnligt i øvelsesområdet nær byen. Lidt specielt denne gang var dog, at også russiske styrker deltog som led i Sapad 2017, den mest omtalte og omstridte militærovelse siden den kolde krigs afslutning.

For første gang siden Sapad 2017 begyndte i torsdags, fik militærobservatører fra udlandet mulighed for at overvære øvelsen. To observatører fra hvert af landene Norge, Sverige, Estland, Letland, Litauen, Polen og Ukraine havde taget imod den hviderussiske invitation og fulgte sammen med et halvt hundrede journalister slagets gang fra et observationsstærn, mens en hviderussisk officer forklarede:

»Fra venstre kommer nu fire russiske Su-34-fly, som vil bombe et mål, der gør det ud for modstanderens flyveplads, lød det over højtaleranlægget.

Nogle minutter senere viste sig to kraftige lysglimt 5-6 kilometer derfra, så kom røg stigende op, og lidt efter lød bragene, da lydølgerne nåede frem til observationsstærnet.

En by med mange herrer

Rusjany er en lille og fredelig by med godt 3.000 indbyggere, cirka 235 sydvest for Hvideruslands hovedstad, Minsk, og 125 nordøst for Brest nær grænsen til Polen. Men måske mere relevant i øvelsessammenhæng er, at byen ligger tæt på grænsen til 'W' ligheden opfundne lande, som øvelsen kredser om, og som forsøger at erobre den vestlige del af Hviderusland, at så splid mellem Minsk og Moskva og at foranstalte et statskup i Minsk.

'Lubenien' er – på et kort, som den hviderussiske forsvarskommando fremviste på en briefing inden øvelsen – identisk med Polen og det sydligste Litauen. 'Westbarien' er et kodenavn for resten af Litau-

TIL ANGREB. En hviderussisk kampfly og helikopter fyrer løs mod den fiktive fjende ved Rusjany i går i militærovelsen Sapad 2017. Foto: Sergej Grits/AP

en samt Letland. Og 'Weisnorien' er i grove træk sammenfaldende med et område i det nuværende vestlige Hviderusland, der – på papiret – tilfaldt Litauen efter en fredsafslutning med det sovjetiske Rusland i juli 1920, og som endnu i dag tæller mange katolikker af etnisk polsk, litauisk og hviderussisk oprindelse.

Her finder man mindst lige så mange katolske kirker som russisk-ortodokse. Her hører man – modsat i Minsk og det østlige Hviderusland – oftere hviderussisk og polsk end russisk på gaden. Her stemmer folk i højere grad end i resten af landet på præsident Aleksandr Lukasjenkos nationalistiske rivaler, når der er valg.

Rusjany har en broget historie. Aner tilbage til 1552 og oprindelig en del af det litauiske storfyrstendømme. Indlemmet i tsar-Rusland efter Polens tredje deling i 1795. En del af Polen mellem de to verdenskrige. Besat af Nazityskland 1941-44. En del af den hviderussiske sovjetrepublik fra 1944. Og siden Sovjetunionens opløsning i 1991 en by i det selvstændige Hviderusland.

»Historisk set er vi vant til fremmede, men nu vil vi gerne have landet for os selv«, konstaterer Irina, en 44-årig skolelærer i byen, som fortæller, at hun altid stemmer på Lukasjenko – ikke fordi han er perfekt, men fordi han efter hendes mening er en garant for stabilitet og Hvideruslands fortsatte selvstændighed.

Øvelsen giver indtryk af, at den virkelige frygt i Minsk og Moskva ikke er en egentlig vestlig invasion, men separatistiske tendenser eller en revolution à la Kijev i 2014. Men med vestlig støtte, efter som næppe nogen lokal guerilla kan formodes at råde over de kampfly og flådefartøjer, som Sapad 2017 også træner for svar mod.

»Vi træner kamp mod specialstyrker og ulovlige væbnede grupper«, forklarede den hviderussiske generalmajor Andrej Gurtsevitsj som optakt til gårtdagens øvelse syd for Rusjany.

På de sociale medier har nogle hviderussere ironisk taget navnet Weisnorien til sig og har kreeret flag, pas, visa, valuta og nationalsang for den hidtil ukendte udbyrderrepublik.

»Vi er dybt bekymrede over koncentrationen af hviderussisk militærudstyr ved Weisnoriens grænse, hed det på en Twitter-konto, der giver sig ud for at være

Weisnoriens udenrigsministerium.

Irina og andre i Rusjany forsikrer, at den slags kun er for sjov. At der intet ønske er om løsrivelse. Og at man ingen alvorlige uoverensstemmelser har med Minsk eller præsident Lukasjenko. Men i Minsk er nogle iagttagere bekymrede.

»I dag er det en spøg, men måske kan der komme en dag, hvor det ikke længere

er en spøg. Vores nationalister, som kalder sig patrioter, støtter en separatistisk tendens«, siger den prorussiske politiker Artjom Agafonov.

Glæde over hviderussisk åbenhed

Et af de store spørgsmål op til Sapad 2017 har været, hvor mange soldater der deltager. 12.700, som Rusland og Hviderusland

siger. Omkring 100.000, som repræsentanter for en række Nato-lande har vurderet. Eller 250.000, som Ukraines regering har hævdet. Søndagens øvelseselement i skoven syd for Rusjany var ikke i nærheden af at give svar på spørgsmålet.

»Vi observerer, hvad vi bliver inviteret til at observere. Det er umuligt at afgøre, hvor mange der deltager«, forklarer en af de to svenske observatører, oberstløjtnant Thomas Möller.

Han har tidligere observeret militærovelser i Spanien, Polen og Estland og bedømmer, at åbenheden om Sapad 2017 svarer til, hvad han har set der. Observatørerne får adgang til yderligere fire øvelser rundt om i Hviderusland de kommende dage og regner også med at få lov til at besøge baser for at tale med hviderussiske og russiske soldater.

OSCE's regler ifølge det såkaldte Wien-dokument gør det kun obligatorisk at invitere observatører, hvis flere end 13.000 soldater deltager i en øvelse.

»Så dette er et ekstra tiltag, som Hviderusland har valgt for at vise åbenhed«, noterer en af de to norske observatører, Ragnhild Hustad, som leder kontoret for rustningskontrol i det norske forsvar. »Det var helt efter bogen«.

thomas.heine@pol.dk